

Norsk Medietidsskrift
årgang 23, nr. 1-2016, s. 1–19
ISSN online: 0805-9535

DOI: 10.18261/issn.0805-9535-
2016-01-02

FAGFELLEVDERT ARTIKKEL

Den nyttige taperen

Scotts plass i norske nyhetsmediers fortellinger om erobringen av Sørpolen

Jørgen Alnæs

Jørgen Alnæs, stipendiat, Institutt for medier og kommunikasjon, Universitetet i Oslo
jorgen.alnas@media.uio.no

Anne Hege Simonsen

Anne Hege Simonsen, førsteamanuensis, Institutt for journalistikk og mediefag, Høgskolen i Oslo og Akershus
anne.hege.simonsen@hioa.no

SAMMENDRAG

Hundre år etter at Roald Amundsen nådde Sørpolen, ble han behørig feiret både av det offisielle Norge og av norske nyhetsmedier. Robert F. Scott, som nådde polen om lag en måned seinere, var en del av omtalen. Han fikk rollen som motstander og taper, og slik ble han en nyttig brikke når forestillingene om Norge som en rettmessig stormakt i Antarktis skulle etableres. Det er imidlertid mange måter å framstille Scott på, og norske aviser har ikke alltid hatt det samme synet på ham.

Nøkkelord:

mediefortelling, nasjonalt selvbilde, robert f. scott, antarktis

ABSTRACT

The useful loser. Scott's role in Norwegian news media narratives on the conquest of the South Pole.

The Norwegian explorer Roald Amundsen reached the South Pole on 14 December 1911, about a month before the British explorer Robert F. Scott. The event was widely celebrated by the Norwegian newspapers at the time, with Scott portrayed as the beaten antagonist. This fits well with the contemporary idea of Norway as an Antarctic superpower, but there is another story about Scott. One hundred years earlier, the Norwegian newspapers had drawn a strikingly different picture of him. This present article explores how an event in time can be understood differently in different political contexts. It shows, furthermore, how a simple historical anecdote can be used as part of the legitimization of Norwegian mastery in Antarctica.

Keywords:

media narrative, national self-image, robert f. scott,

INNLEDNING

«På ski på Sørpolen. Vakker og vill natur. Du aner ikke hvor enorm Amundsens bragd var. Han og hans menn bygde polarnasjonen.» Slik tvitret statsminister Jens Stoltenberg i desember 2011. Han var på vei til polpunktet i Antarktis for å markere at Roald Amundsen ble det første mennesket på dette værbitte stedet hundre år tidligere. På den geografiske sørpolen står det i dag et skilt som hedrer både Roald Amundsen og Robert Falcon Scott, briten som nådde polpunktet en drøy måned senere, 17. januar 1912. Ved dette minnesmerket tok Statsministerens kontor et bilde av Stoltenberg som raskt ble videreformidlet av norske og internasjonale medier. Det pussige er at statsministeren er plassert slik at han og det norske flagget dekker over Scotts navn og data. Dermed møtes to forestillinger om Sørpol-erobringen i ett bilde: Den amerikanske hedringen av Amundsen og Scott side om side, og den norske feiringen av Amundsen som den genuine sørpolhelten; alene.

Foto: Statsministerens kontor, gjengitt med tillatelse

Hundre år tidligere hadde imidlertid Scott en helt annen status i norske medier. Vi synes derfor det er interessant å legge nettopp Scott under lupen og undersøke hvilken rolle han spiller i norske nyhetsmediers fortellinger om norsk polarhistorie. Hva kan den medierte forvaltningen av Scotts minne fortelle oss om norsk selvforståelse og vedvarende nasjonsbyggingsprosess? Og på hvilken måte kan fortellingene om Scotts sørpolframstøt ha en betydning for legitimeringen av norske territorielle interesser i Antarktis? Vi vil belyse disse spørsmålene gjennom å studere hva norske medier skrev om Scott i de to historiske periodene hvor disse hendelsene har fått mest oppmerksomhet: i samtiden, altså årene 1911–1913, og i jubileumsårene hundre år etter, det vil si 2011–2012.

Sammenlikningen vil gi oss muligheten til å se hvilke overleveringer vi finner i våre dagers pressemateriale og hvilke elementer som eventuelt er kommet til eller har falt bort. Både for hundre år siden og i dag kan Amundsens og Scotts sørpolframstøt leses som lilleputtnasjonen Norges triumf over det britiske

imperium, drøye fem år etter at landet fikk sin internasjonale uavhengighet. Historien passer godt inn i en tradisjonell askeladdform: Den fattige, men modige og nytenkende helten kappes med den sedate, selvsikre giganten og vinner! I Norge har denne versjonen antatt en nærmest naturalisert form, og den viderefremmes, som vi skal se, relativt motstandslost av nasjonale medier.

Benedict Anderson (1983) har fastslått at mediene spiller en betydningsfull rolle i etableringen av nasjonale identiteter, eller såkalte «forestilte fellesskap», der mennesker som ikke møtes ansikt til ansikt former fellesskap på grunnlag av forestillinger og ideer om felles erfaringer og verdigrunnlag. Slike forestillinger er ofte knyttet til kollektiv bildeskaping og historieproduksjon. Vår påstand er at historien om Amundsen og Scott inngår i en slik kollektiv historieproduksjon, og at denne ikke først og fremst handler om en erobring for over hundre år siden, men fremdeles er av betydning for vedlikeholdet av fortellingen om Norge. Selv om ingen kan rokke ved det faktum at Amundsen var først til polpunktet, så inneholder historien om Amundsen og Scott nok ingredienser til at den kunne vært fortalt på mange forskjellige måter.

I Norge er det skrevet mye om Roald Amundsen og Robert Scott, men få har vært opptatt av hvordan hendelsene på Sørpolen framstilles i mediene, eller hvilke konsekvenser fortellingene om dem får (den samtidige medieframstillingen av Amundsen er behandlet av Ytreberg (2014), mens Goksøyr (2004) diskuterer referansene til Amundsen og Scott i nyere ekspedisjonslitteratur). Det er ingen som har problematisert forholdet mellom den norske medieframstillingen av Antarktis og norske politiske interesser i området.

OVERBLIKK: AMUNDSEN OG SCOTT I 2011 OG 2012

I 2011 feiret Norge Amundsen som polerobrer, og mediene viet ham stor oppmerksomhet: Et søk i Atekst forteller at Roald Amundsen alt i alt nevnes i 3641 norske artikler på papir og nett fra og med januar 2011 til og med juni 2012. Men når det regner på presten, så drypper det på klokkeren. I samme periode nevnes nemlig Scott i 477 artikler.¹ Dette er relativt mye, i en tilsvarende periode ti år tidligere omtales Scott bare i 28 artikler. Interessen for Scott synes altså å være nær knyttet til interessen for Amundsen. I perioden januar 2011 til og med juni 2012 er det bare 36 artikler som nevner Scott uten å nevne Amundsen.

At Scott fyller en viktig funksjon i fortellingen om Amundsen, får vi ytterligere en indikasjon på ved å se på hvilke sammenhenger Scott nevnes i. Ca. 270 av artiklene der Scott er omtalt, ble publisert i desember 2011, den måneden Amundsen nådde polpunktet, og resten av artiklene fordeler seg jevnt utover. Vi finner aldri flere enn ca. 20 i noen måned, verken i januar, da det var hundre

1. De to søkene ble gjennomført 5. oktober 2015.

år siden Scott nådde polpunktet, eller i mars, da det var hundre år siden han døde og man kunne forvente en mulig større interesse for Scotts individuelle skjebne.

SCOTT SOM EN FLAT KARAKTER

For å skaffe oss et bedre bilde av hva artiklene om Scott handler om, har vi sett nærmere på deknningen i tre aviser, nemlig Aftenposten, Dagbladet og Dagsavisen. Utvalget gir en viss politisk bredde, samtidig er dette tre aviser som eksisterte i Scotts samtid, og som utgis fortsatt. Slik gir de oss mulighet til en historisk sammenlikning. Siden materialet fra 2011 og 2012 er digitalisert, er det mulig å søke i alle artiklene fra perioden. I undersøkelsesperioden ble det publisert 63 artikler der Scotts navn dukket opp. Vi har delt disse artiklene inn i tre kategorier: a) Scotts person og/eller ekspedisjon er sakens hovedtema eller ett av hovedtemaene, b) Scotts person og/eller ekspedisjon vies en del oppmerksomhet, c) Scott person og/eller ekspedisjon nevnes, men vies lite oppmerksomhet. Ved å bruke disse ikke-absolutte kategoriene blir funnene våre et resultat av fortolkning, men styrken med metoden er at det blir mulig å kategorisere Scotts rolle i ulike typer tekster, fra nyhetssaker til notiser og småstoff.

Aftenposten nevner Scott i 40 artikler, Dagbladet nevner ham i 14 og Dagsavisen i ni. I sju av artiklene er Scott hovedtema eller et av hovedtemaene (a), i 18 av dem fikk han noe oppmerksomhet (b), mens i 40 ble han kun nevnt (c). Også i dette materialet figurerer Scott sjelden på egen hånd, bare i fire artikler forekommer Scotts navn og ikke Amundsens. På ett nivå er det lett å se at Scott her har en perifer rolle, noe som i utgangspunktet ikke er så rart, i og med at det er Amundsen som er den norske helten, og som hylles i jubileet. Med utgangspunkt i hans tilsynelatende overflødighet kan det imidlertid være vel så interessant å snu på det og spørre: Hvorfor er vi i det hele tatt opptatt av ham? Hva er det Scott gjør med fortellingen om Amundsen?

La oss se nærmere på noen av tekstene der Scott nevnes. På Scotts dødsdag 29. mars 1912 omtaler Aftenposten ham en gang i en notis:

Frammuseet og Art Pro forlag AS inviterer til salgsutstilling basert på Roald Amundsens dagbok fra sydpolekspedisjonen 1910–1912. Det er Tore Hansen, Håvard Vikhagen og Ulf Nilsen som stiller ut malerier og grafikk inspirert av innholdet i dagboken. Etter et intenst kappløp ankom Amundsen Sydpolen som førstemann 14. desember 1911, fem uker før Robert F. Scott. Turen tok tilsammen 99 dager (Aftenposten 4.3.2012).

I denne saken har Scott en perifer rolle. Poenget i notisen, at det arrangeres en salgsutstilling med kunst som tar utgangspunkt Amundsens sørpol-dagbok, endres ikke nevneverdig om setningen om Scott sløyfes. Men hvorfor nevnes Scott da?

I en samleanmeldelse av Alexander Wistings biografi om Roald Amundsen og Apsley Cherry-Garrards *Den fryktelige ferden* dukker det samme mønsteret opp i bildeteksten. Bildet viser Amundsens ekspedisjon på polpunktet:

Sydpolen 14. desember 1911. Sammen med sine fire ledsagere, Olav Bjaaland, Helmer Hansen, Sverre Hassel og Oscar Wisting, når Roald Amundsen (39) Sydpolen som førstemann – foran engelskmannen Robert Falcon Scott og hans ekspedisjon (Aftenposten 20.11.2011).

Målt i antall artikler synes Dagbladet å være mindre opptatt av polfarere enn Aftenposten, men vi kan finne det samme mønsteret der. I en notis omtales brettspillet «Amundsen, Kappløpet til Sydpolen». Her nevnes Scott som en del av bakgrunnshistorien, uten at det kommer fram om han har en rolle i brettspillet: «Amundsens rival, Robert Falcon Scott, nådde også polpunktet, men alle fem i hans gruppe døde på veien tilbake» (Dagbladet 13.01.2012).

Dagbladet har også en egen artikkelserie, der de «avslører» at et norsk flagg, som tilhørte Scotts norske skilærer Tryggve Gran, ble med Scott til polpunktet. Her får Scott oppmerksomhet uten at det eksplisitt er gjennom Amundsen. Likevel er det grunn til å tro at det nettopp er kappløpet med Amundsen som gjør at dette i det hele tatt har blitt en nyhetssak. Hadde det blitt funnet et norsk flagg i utstyret til andre britiske polfarere, som Ernest Shackleton, ville det neppe nådd norske medier. Men når det dukker opp i sleden til en som døde etter å ha blitt slått av en nordmann, er det pikant og kuriøst.

Dagsavisen skiller seg ut som den avisen i utvalget som er minst opptatt av polfarere. Det kan også virke som om avisa har en annen holdning til nasjonale polarhelter. Her nevnes Scott kun i ni artikler, men han er hovedperson i tre av dem. Som eneste avis i utvalget har de artikler der Scott er hovedtema både den dagen han døde og den dagen han ble funnet. Begge artiklene er en del av den faste spalten «Det hendte», som tar for seg historiske hendelser på dagens dato. De to artiklene er korte, og begge inneholder en del feil, likevel er det en sjelden måte å vie Scott oppmerksomhet på. Dagsavisen har også en lengre dokumentar om Scott med tittelen «Duell med døden», som ble publisert samme uke som feiringen av hundreårsdagen for Amundsens ankomst til polpunktet. Men både her, og i de to nevnte artiklene, framstilles det som om det kun var ett mål med Scotts ekspedisjon, nemlig å nå Sørpolen. Dette samsvarer med det bildet som tegnes av Scott de gangene han bare nevnes: Rollen hans er å være mannen Amundsens slo. I en lederartikkel om Amundsens ekspedisjon skriver avisen for eksempel at ekspedisjonen til Amundsen på grunn av god planlegging var svært udramatisk, og «Kontrasten til konkurrenten Robert F. Scott kunne neppe vært større» (14.12.2011). Det er selvfølgelig mange kontraster mellom de to ekspedisjonene, planleggingen av framstøtet mot polen er bare en av dem. Det er mye å kreve av en avis at den skal kjenne nyansene ved en hundre år gammel utenlandsk polferd, men det er likevel interessant at selv en avis som prøver å gå mot strømmen i heltefeiringen, ender med å gjenfortelle den samme historien både i lederartikkelen, i dokumentaren og i småstoffet.

Våre funn fra 2011–2012 viser at i de norske mediene dukker Scott først og fremst opp i rollen som mannen Roald Amundsen slo. Slik bidrar Scott til å gjøre Amundsens bragd enda større. Amundsen kom ikke bare først, han vant også et kappløp. Scott er altså redusert til en figur som bare brukes til én ting, nemlig til å vise hva Amundsen ikke var. Slik er han en flat karakter (Forster, 1974, s. 73).

Begrepene flate og runde karakterer er utviklet av E. M. Forster. De ble i utgangspunktet brukt om rollefigurer i romaner, men vi mener begrepene også egner seg til å beskrive hvordan individer framstilles i journalistikken. En flat karakter er konstruert rundt én enkelt egenskap eller idé, den kan presenteres gjennom en enkelt formulering, og den er den samme gjennom hele fortellingen. En flat karakter kan kalles en type eller en karikatur. Motsatsen, en rund karakter, er mer sammensatt, den er vanskeligere å beskrive og inneholder personlighetstrekk, verdier og motiver som ikke er like enkle å samle i én formulering (Hansen, 2000, s. 205). Selv etter at en rund karakter er introdusert første gang, vil den, i motsetning til en flat, kunne overraske oss på en overbevisende måte. En rund karakter kan altså betraktes fra flere vinkler. Og ved 'å gå rundt' karakteren kan man skape seg en forestilling om hvordan den er 'inni' (Hansen, 2000, s. 208). En rund karakter vil også, slik vi forstår det, kunne fylle flere roller, og den er smidig nok til å kunne bli med i en fortelling som forandrer seg. Når Scott er etablert som en flat karakter, er han forutsigbar og entydig og lett å bruke i fortellingen om Amundsen, Norge og Sørpolen.

Begrepene flate og runde karakterer må imidlertid ikke brukes for kategorisk. I journalistikken, hvor mange korte fortellinger eller brokker av fortellinger, til sammen utgjør en større ufullendt, ufullkommen fortelling, kan personer utvikle seg fra flate til runde, eller omvendt. Likevel vil personene, også her, være mer smidige og foranderlige hvis de allerede er etablert som runde karakterer, mens det skal mer til enn en ny faktaopplysning for at en person som er etablert som en flat karakter, skal endre seg. Dette vil vi diskutere nærmere mot slutten av artikkelen.

DEN HISTORISKE SCOTT

Går vi til det historiske materialet, ser vi at den moderne fortellingen om det som skjedde i Antarktis, har en kraftig reduksjonistisk slagside, sammenliknet med hvordan den utfoldet seg i samtiden. Da ekspedisjonslederen og marinekommandøren Robert F. Scott forlot Storbritannia 15. juni 1910, var det andre gang han satte kurs mot Antarktis og Sørpolen. Han hadde tidligere ledet Discovery-ekspedisjonen (1901–1904) som måtte snu ved 82,17 grader sør. Nå skulle Scott sikre seg den symbolske erobringen av en av de siste hvite flekkene på kartet, på egne vegne og for det britiske imperiet. I likhet med Roald Amundsen var Scott altså en renommert polfarer. Men Scotts ekspedisjon hadde, i motsetning til Amundsens, flere mål enn selve polpunktet; det var også en bredt anlagt forskningsekspedisjon.² Scott gikk i land i McMurdo-sun-

det i Antarktis med 31 mann som skulle overvintre. Her var det blant annet geologer, biologer, zoologer, meteorologer, geografer, fysikere, kjemikere, en skilærer (Tryggve Gran fra Norge) og en fotograf.

Det er liten grunn til å tvile på at de naturvitenskapelige erobringene som Antarktis kunne by på, var like viktige som selve polpunktet (Crane, 2007; Fiennes, 2004; Hooper, 2011; Huntford, 1999; Larson, 2011). Samtidig skal ikke verdien av å komme først til polen underkommuniseres. Å nå 90 grader sør ville bety ære og berømmelse, og ikke minst ville det sikre økonomien for en ekspedisjon som balanserte på en finansiell knivsegg. Det sto mye på spill for Scott, og det var ikke en del av planen å skulle konkurrere med en egenrådig eventyrer som Amundsen. Scott ble da heller ikke oppmerksom på at Amundsen hadde samme mål i sikte, før i oktober 1910.

Også historisk har vi undersøkt de tre avisene Aftenposten, Dagbladet og Social-Demokraten/Arbeiderbladet (som seinere skiftet navn til Dagsavisen). Utvalget er gjort med tanke på en politisk triangulering, for å kunne si noe om hvilken del av offentligheten som interesserte seg mest for polarferden og på hvilken måte. For hundre år siden var avisene tydelige politiske organer, og kan derfor fortelle oss noe om hvilke samfunnslag som var mest interessert i polare erobringer og polarforskning.

Siden det ikke er mulig å gjøre digitale søk i dette materialet, har vi valgt å konsentrere oss om fire perioder: a) mars 1910, da Robert F. Scott besøkte Norge for å forberede seg til polferden; b) oktober–november 1910, da det ble klart at også Amundsen var på vei sørover; c) mars 1912, da de første meldingene om Amundsens triumf forelå; og d) våren 1913, da det ble klart at Scott og hans fire følgesvenner hadde omkommet.

1910: FRA FORBILDE TIL KONKURRENT

I mars 1910 kom Robert F. Scott og hans kone Kathleen på besøk til Norge for å kjøpe og prøve utstyr til Terra Nova-ekspedisjonen. Scott hadde samtaler med Fridtjof Nansen, vurderte skiutstyr hos en leverandør i Drammen og reiste til Fefor i Gudbrandsdalen for å prøvekjøre en motorslede som Scott, som den første i verden, skulle ha med seg til Antarktis. Aftenposten dekket besøket med en bredt anlagt artikkel på førstesiden, illustrert av en idealisert tegning av Scott i profil. I tillegg til å opplyse om formålet med besøket ga avisen følgende beskrivelse av den utenlandske gjesten:

Kaptein Scott er en Type paa en egte Engelskmand. Hans Ansigt røber en Energi og en Vilje, som kan sætte alt ind paa at naa et Maal. Og i hans Øine er der et Blikk, som røber den koldblodigt, raadsnare Mand, som ikke ind-

- Amundsen skriver selv at hans egen ekspedisjon kun hadde ett mål, nemlig polen. Eventuelle funn og oppdagelser av vitenskapelig verdi anså han som biprodukter (Amundsen, 2003, s. 119 og 124).

lader sig paa dumdristige Ting, men som med kold og klog Beregning er i stand til at udføre, hva han vil (Aftenposten, 1.4.1910).

I dagene som fulgte publiserte avisen også to mindre artikler om den britiske polarhelten, følget hans og testingen av motorsleden, som ble betegnet som vellykket. I Dagbladet sto det en meget knapp notis, mens Social-Demokraten ikke ofret noe spalteplass på besøket. Det betyr imidlertid ikke at Social-Demokraten fullstendig neglisjerte polarstoff. De trykket blant annet flere mindre artikler om noen tyske planer for en Antarktis-ekspedisjon.

2. oktober publiserte pressen den sjokkerende nyheten om at Roald Amundsen hadde satt kursen sørover, i stedet for mot Nordpolen dit han egentlig skulle. Aftenposten brettet saken stort ut over flere dager. De intervjuet Nansen, medlemmer av Norges Geografiske Selskab og til og med britiske polarstjerner. De trykket også tegningen av Scott på nytt og beskrev Scotts reiserute. Scott planla landgang i McMurdo-sundet, der distansen inn til polpunktet og tilbake ble oppgitt som 1950 miles eller: «saa langt som fra Irland over Atlanterhavet til Amerika.»

Allerede 3. oktober karakteriserte Aftenposten det som nå skjedde som et kappløp – og ikke bare mellom Amundsen og Scott, også en tysk og en japansk ekspedisjon ble omtalt med interesse. Dagbladet brukte begrepet «kamp», og dekket saken gjennom henvisning til en dansk kilde, avisen Nationaltidende:

Om bord på «Fram» stevner en skare nordmænd under Roald Amundsens ledelse i øieblikket sydpaa mot de antarktiske egne – for paa moderne vikingevis ved juletid at forlate skuten og i slæde at bane sig vei over de hvite, endeløse ismarker, deltagende i den hidsige kamp om det siste – det uigjenkaldelig siste – verdensmesterskap som knytter sig til utforskningen av vor klode (Dagbladet, 8.11.1910).

Danskene omtaler Amundsen ikke bare som en norsk, men en *nordisk* viking og avslutter med følgende karakteristikker:

[...] han staar – uten overflødig snak og uten bravader – , som den handlingens mand, han er, allerede i begrep med at omsætte sin dristige tanke i virkelighet. Man faar haape, at lykken vil følge den kjække. En heldig utgang av den eventyrlige færd vil – foruten de mulige videnskapelige resultater – bety ny ære og nyt ry for nordisk utsyn og initiativ – egenskaper, for hvilke selv den, som med skepsis betrakter polarsportens utbytte, vil ha anerkjendelse til overs (Dagbladet, 8.11.1910).

I denne perioden finner vi ingen karakteristikker av Scott i noen av artiklene. Aftenposten lot riktignok en rekke norske eksperter uttale seg i favør av Amundsen, særlig hva angikk utstyret. Både sleder, hunder og hester diskuteres i detalj i spaltene. Men også britenes synspunkter fikk bred spalteplass, ikke minst diskusjonen om hvorvidt Amundsen har oppført seg usportslig. De

britiske synspunktene fikk den konservative konkurrenten Morgenbladet til å beskyldte Aftenpostens dekning for å være upatriotisk, noe Aftenposten tok til motmæle mot i egne spalter.

28. oktober refererte Aftenposten en meddelelse fra Scott som sa at alt lovet godt for hans egen ekspedisjon, at han aktet å sende et telegram til Amundsen og ønske ham lykke til, at han ikke oppfattet at Amundsen hadde brutt polaretiketten fordi Amundsen vil angripe polpunktet fra en annen base enn ham selv, og at Scott anså sitt eget utgangspunkt for å være lettere. Deretter avtok interessen betraktelig.

1912: I SKYGGEN AV AMUNDSEN

Etter at Amundsen hadde nådd polpunktet tok det mange måneder før verden kunne meddeles de glade nyhetene. Den første meldingen som kom, var at Fram, Amundsens skip, hadde ankommet New Zealand, men at avisene ikke kunne si noe sikkert om hva slags nyheter skuta brakte med seg før Amundsen hadde fått orden på rettighetsproblematikken. Først i morgenummeret 9. mars 1912 kunne Aftenposten trykke de sensasjonelle nyhetene: «Sydpolen naaet! Roald Amundsens egen beretning.»

Teksten er en kortversjon av dagboken til Amundsen og går rett på en beskrivelse av depotlegging vinteren 1911, uten forklaringer. At mennene på Fram møtte noen av Scotts menn i Kong Edward VII-land (der Amundsen til alles overraskelse la basen sin) nevnes ikke eller er redigert vekk av avisen. Etter reisereferatet trykker Aftenposten over en halvside med gratulasjoner fra ulike norske interesser (ikke minst kongen), og reaksjoner fra både Tyskland og Storbritannia. En tysk avis karakteriserer, ifølge Aftenposten, resultatet som «den dødsforagtede Forskertrangs glimrende Triumf» (Aftenposten 9.3.1912). Avisen utelukker ikke at også Scott vil nå målet, men sier at «begge to vil da fortjene Menneskehedens varmeste Tak». Aftenposten kommenterer at flere «antiengelske» aviser gjør narr av tidligere britiske meldinger «hvor Scott i høittravende Toner skildres som den største Opdager. Næsten ondskabsfuldt udmales saa Englændernes senere Skuffelse» (Aftenposten 9.3.1912).

De britiske meldingene presenteres under tittelen «Betinget Tilfredshed i England». Her går det fram at selv om skuffelsen i «geografiske Kredse» er stor, så er det en viss tilfredshet med at seieren gikk til en landsmann av Nansen. Man tar det for gitt at Amundsens beretning innebærer at han var først, men britene har ikke helt gitt opp håpet og utelukker ikke at:

[...] de 2 Opdagere Amundsen og Scott kan have været indenfor 1 Mils Afstand fra hverandre uden at vide det, da selve Polen er et meget vanskeligt Punkt at bestemme. Man antager, at den, som var naaet Polen, vil reise en Stenvarde. Men selv saafald vil muligvis en anden Opdager, som

befinder sig 1 Mil derfra, ikke faa Øie paa den og vil kanske selv reise en Varde. (Aftenposten 9.3.1912)

I 1912 ble det altså diskutert hvordan hendelsene skulle forstås. Aftenposten skjelte i tillegg til britenes perspektiv og viste på denne måten at det fantes flere fortellinger om de samme begivenhetene.

1913: «VIDENSKABENS MARTYRER»

Nesten et år senere, tirsdag 11. februar 1913, står dødsbudskapet om Scott og hans menn på trykk i Aftenposten under tittelen «En dødsfærd i Antarcis.» Ingressen lyder: «Kaptein Scott og hans fire ledsagere er døde. Men de var paa Sydpolen 18de januar 1912. Amundsens telt fundet.» Aftenposten har nå skaffet seg enerett i Skandinavia, og artikkelen starter uvanlig nok med at Aftenpostens London-korrespondent forteller om stemningen da han ankom Central News' kontor. Vi kan også lese hvordan Scott og hans menn fant Amundsens telt og beretning ved polpunktet, og at Scott og to ledsagere døde av kulde og matmangel under en snøstorm 29. mars. De to andre ekspedisjonsmedlemene døde av henholdsvis frost og hjernerystelse noe tidligere. Artikkelen betegner deretter tragedien som

[...] den største ulykke, som er hændt en polarexpedition siden sir John Franklins expedition paa 129 mand omkom. Den eneste trøst er, at Scott ialfald har naaet maalet for sin ærgjerrighed, da han naaede Sydpolen den 18de januar, over en maaned efterat Amundsen havde heist det norske flag paa Sydpolen (Aftenposten 11.2.1913).

Aftenposten har innhentet en rekke kommentarer som alle uttrykker sin sorg og vantro. Den britiske marinen kaller Scotts død «en nationalulykke» (Aftenposten 11.2.1913). Aftenpostens egen kommentar skiller seg ut som mindre overrasket enn de andre. Kommentaren starter slik:

Kommandør Scotts og hans fire ledsageres tragiske skjæbne vil overalt i verden – og ikke minst her i Norge – vække den dybeste medfølelse og beklagelse. Ingen Sydpolexpedition har været bedre udrustet end Scotts, og dog maatte det vække ængstelse, da efterretningen indløb i april i fjor om, at Scott saa sent som 3die januar endnu havde 150 engelske mil igjen til Sydpolen. Vi skrev den gang: '[...]Den engelske expedition synes at være adskillig forsinket (Aftenposten 11.2.1913).

Den norske avisen viser til andre ekspedisjoners framdrift på samme tidspunkt:

Desværre har denne vor engstelse vist sig at være altfor vel begrundet. Scott og hans kamerater har fundet sin død derude paa de uendelige ismarker faa dage efterat de havde naaet sit maal – Sydpolen. Deres navne vil blive nævnt i historien blant videnskabens martyrer (Aftenposten 11.2.1913).

Også i enkelte andre artikler denne dagen aner vi noe av det samme lett paternalistiske tonefallet, blant annet med referanse til en kommentar fra en av folkene på Fram:

Scott kommer til polen, blev der sagt, men der skal ske undere hvis han kommer vel hjem igjen. Denne profeti er nu desværre i en altfor sørgelig grad blevet bekræftet (Aftenposten 11.2.1913).

VELKJENTE PLOTT

Når hendelsene fra Sørpolen presenteres i norske medier, både i samtiden og hundre år etter, tilpasses de velkjente plott. Som vi har sett er avisene opptatt av målet (å nå polen), den farefulle og strabasjose ferden dit og konkurransen om å komme først. Slik aktiveres to velkjente fortellinger, nemlig kappløpet og heltfortellingen. Hvilke plott som er valgt, og hvilke fortellinger man lager av et historisk stoff, kan si mye om de som forteller dem (White, 2003, s. 126). Ved å analysere fortellingene om Amundsen og Scott vil vi altså kunne røpe deler av den norske polardiskursen.

Fortellingen om Amundsen og Scott begynte å ta form lenge før noen av dem hadde nådde polen. Ytreberg (2014) behandler indirekte medieomtalen av Scott i en artikkel om Roald Amundsens sørpolferd som en mediebegivenhet, der avisene skapte en *fortelling* av hendelsene. Han peker på at et viktig skifte i omtalen av Amundsens ekspedisjon kom i slutten av mars 1911, da Scotts ekspedisjonsskip kom tilbake til New Zealand, etter å ha satt av Scott og resten av ekspedisjonsmedlemmene i Antarktis. Det var nå det ble vanlig å snakke om et kappløp mellom Scott og Amundsen, skriver Ytreberg, mens vår undersøkelse antyder at dette skiftet skjedde enda tidligere, nemlig i oktober 1910. Da kappløpsdiskursen var etablert, var mye av plottet gitt på forhånd.

En fortelling kan kort defineres som en representasjon av en eller flere hendelser (Abbott, 2008, s. 13). Alle slike representasjoner vil nok ikke oppfattes som fortellinger, noen vil som regel oppfattes som mindre fortellende enn andre (Prince, 1982, s. 145). Representasjonen, selve framstillingen, kalles gjerne for fortellingens *diskurs*, mens det framstillingen viser til, kalles for *historie* (Chatman, 1978).

Barthes (1977) skiller mellom kjerne- og katalysatorfunksjoner i en fortelling. Med funksjon mener Barthes fortellingens minste meningsbærende enheter. Kjernefunksjoner er knyttet til hovedpunkter i fortellingen; de har avgjørende betydning for utviklingen av historien. Katalysatorer fyller ut rommet mellom kjernene; de har fortsatt en funksjon, men kun i korrelasjon med kjernefunksjoner. Katalysatorers eksistens er avhengig av kjernene, likevel har de en betydning og kan ikke fjernes uten at fortellingen blir en annen: «A nucleus cannot be deleted without altering the story, but neither can a catalyst without altering the discourse» (Barthes, 1977, s. 95).

En fortelling består av mer enn historien, påpeker Abbott (2008, s. 24). Han fortsetter Barthes' resonnement og peker på en bestemt egenskap ved katalysatorer, nemlig at de, i motsetning til kjerner, reiser spørsmål om hvorfor de i det hele tatt er med. De er ikke nødvendige for utviklingen av plottet, men er likevel inkludert. Derfor kan vi regne med at den som har nedskrevet fortellingen, mener at de på en eller annen måte har en betydning. Dette skal vi komme tilbake til.

I norsk presse ser vi at Scotts ettermæle var ambivalent. Historisk framstår han som en rund karakter, både i enkeltartikler og i materialet i sin helhet. I utgangspunktet var han en helt og et forbilde, mediene leser ham ikke bare som en representant for det britiske imperium, men nærmest som en kroppsliggjøring av det. Når det viser seg at han ikke bare er mulig å slå, men faktisk blir slått, veksler mediene mellom en nasjonalistisk skadefryd og en mer sømmelig ærbødighet overfor en verdig motstander som har lidd et stort offer. Her skal det selvsagt bemerkes at Scotts storhet også bidrar til å forstørre Amundsens bragd, og Amundsen blir på mange måter en kroppsliggjøring av den norske nasjonen. Diskusjonene i Aftenposten omkring Amundsens eventuelt manglende sportsånd viser at heller ikke hans posisjon som nasjonal helt var selvsagt før han hadde halt seieren i land. Selv om plottet lå der, var fortellingen fortsatt i støpeskjeen.

Da Scott var beseiret, ser vi i avisenes undertekst at de mente at Amundsen var en bedre mann. Aftenpostens kommentar fra 1913 framstiller for eksempel Scott som temmelig inkompetent, om enn i sørgmodige 'hva-var-det-vi-sa'-formuleringer. Her ser vi kimen til den dominerende fortellingen slik vi kjenner den i dag, men fortsatt er Scott en rund karakter.

Den norske befolkning ble jevnlig minnet om Scotts martyrium på polarforskningens alter utover hele 1920- og 1930-tallet, særlig gjennom hans skilærer Tryggve Grans mangfoldige artikler og foredrag (Gran, 1924; Gran, 1961). Grans vitnesbyrd kan betraktes som en blanding av egeninteresse og historiefortelling, men den opprettholdt et visst fokus på Scotts innsats for polarforskningen (Simonsen, 2013).

FORFLATINGEN AV SCOTT

I Storbritannia har fortellingen om Scott gjennomgått en rekke forandringer siden hans død. Allerede før Scotts skjebne ble kjent, var britisk presse svært opptatt av Terra Nova-ekspedisjonens bidrag til polarforskningen, og da det ble kjent at Amundsen hadde nådd polen først, ble Amundsens manglende vitenskapelige ambisjoner trukket fram av flere britiske aviser (Jones, 2003, s. 90). Interessen for dette aspektet forsvant da det ble kjent at Scott og mennene hans var funnet døde, og britiske medier fokuserte snarere på hans død som heltedog (Barczewski, 2007, s. 123).

Generelt kan man hevde at tragiske helteskikkelser har en annen posisjon i det britiske myteuniverset enn de har i et Norge som dyrker vinnere, gjerne i en Askeladd-forkledning; han som vinner prinsessen og halve kongeriket mot alle odds. Britiske helter dør gjerne som en konsekvens av kombinasjonen svik og personlig hybris, og historien om Scotts endelikt har dermed flere paralleller med shakespeariske skikkelser som Othello og kong Lear. I et krigsorientert rike som det britiske er det heller ikke overraskende at både fiktive og historiske skikkelser mytologiseres når de dør for et større gode. Scotts død ble offentlig året før første verdenskrig brøt ut og klang dermed sammen med det britiske imperiets svanesang. «In 1913, with war looming and amid decline, Britain more urgently needed inspiring examples of self-sacrificing service than of Antarctic research», skriver Larson (2011, s. 290).

Barczewski (2007) viser hvordan Scotts heltestatus dalte fra mellomkrigstiden og fram til årtusenskiftet. På 1960- og 1970-tallet sto ikke minst britisk populærkultur for et oppgjør med imperiets helter, og både polarhelter og militære størrelser fikk gjennomgå, for eksempel av humorister som Monty Python. Dette åpnet et vindu for kritikeren Roland Huntford (1999) og andre som ønsket å fortelle disse historiene fra en ny vinkel.

Denne kritikken, og til dels latterliggjøringen, av Scott har også fått innvirkning på norske oppfatninger av ham. Goksøyr (2004) diskuterer for eksempel omtalen av Scott i moderne ekspedisjonslitteratur. Her peker han på hvordan norske polfarere som Erling Kagge og Børge Ousland bruker negative forestillinger om Scott som referanse når de framstiller vår tids britiske polfarere. Britenes kritikk av egne helter er en byggestein i den nye norske polarmyten, hevder Goksøyr. Scott tapte og fungerer derfor som et bilde på hva nordmennene ikke er. Å lykkes har blitt en vesentlig del av den norske polarfortellingen (Goksøyr, 2004, s. 340). Våre funn peker i retning av at norske medier gjør det samme.

Internasjonalt har imidlertid pendelen svingt noe i Scotts favør igjen. I 2011–2012 ble Scott feiret som en vitenskapelig foregangsmann.³ De siste årene har det også dukket opp flere britiske og amerikanske fagbøker som kaster nytt lys over Scotts skjebne og ikke minst hans bidrag til polarforskningen (se for eksempel Larson, 2011; Solomon, 2001).

SCOTT SOM MYTE

Når Scotts eneste egenskap er å være taper og han har blitt redusert til en flat karakter, blir fortellingen om ham mer entydig og dermed mer anvendelig. Den

3. Vinteren 2012 ble det arrangert en rekke vitenskapelige seminarer, en bredt anlagt utstilling ved Natural History Museum i London og en minnegudstjeneste i St. Paulskatedralen, der erkebiskopen i London hyllet Scott for å ha bidratt til å åpne mennesketens øyne for polarforskningen.

kan brukes i sammenhenger der en mer mangetydig, mer innholdsrik og mer nyansert fortelling ikke ville passet inn. Vi skal vise tre eksempler på dette.

14.12.2011 publiserte nettutgavene av Dagsavisen, Dagbladet og Aftenposten en NTB-artikkel om feiringen av Amundsens ekspedisjon på selve polpunktet. Artikkelen konsentrerer seg om statsministerens tale, og mot slutten nevnes Scott:

Men han hedret også Robert F. Scott, mannen som tapte kappløpet og som døde på veien tilbake fra polen. Scott og hans menn vil alltid bli husket for sitt mot og sin beslutsomhet for å nå klodens mest ugjestmilde sted (Dagsavisen 14.12.2011).

Deretter går statsministeren over til å snakke om polarforskning, men uten å koble det til Scotts innsats.

I en kronikk i Aftenposten skriver Kai A. Olsen om hvilke valg en student står overfor når man skal velge utdanning. Han bruker Scott og Amundsen som eksempler: «Amundsen planla alt til minste detalj, Scott satset på improvisasjon. I ettertid ser vi at Amundsen nærmest var dømt til å lykkes, Scott dømt til å mislykkes» (8.4.2011). Det er få som vil betvile at Amundsens sørpolframstøt var bedre planlagt enn Scotts. Likevel fungerer ikke dette eksempelet om vi kjenner flere sider ved Scott. Scotts ekspedisjon brukte mye tid og ressurser på forskning, mens Amundsens ekspedisjon satte alt inn for å sette en rekord som hadde så godt som ingen vitenskapelig verdi. I det perspektivet er Amundsen et dårlig forbilde for studenter.

I en artikkel om restaureringen av den norsk-britiske polfareren Carsten Borchgrevinks hytte i Antarktis, kobles Scott inn på en interessant måte:

Roald Amundsens kunnskap om Borchgrevinks overvintring skal ha medvirket til at han i 1911 startet sin sørpolekspedisjon nettopp fra Hvalbukta, 150 kilometer nærmere polpunktet enn den britiske konkurrenten Robert Scott gjorde (Aftenposten 16.10.2011).

Amundsen nevnes, og dermed nevnes også ett av hans fortrinn fremfor Scott. Organisasjonen Antarctic Heritage Trust, som restaurerer hytta, tar vare på fem hytter i Antarktis. To av dem ble bygget under Scotts to ekspedisjoner, men dette nevnes ikke.

Disse eksemplene viser tydelig hvordan fortellingen om Scott og Amundsen har blitt løsrevet fra den historiske virkeligheten. Fortellingen er ikke lenger en del av et nettverk av historier, forestillinger og opplysninger om det som skjedde. Når vi hører fortellingen, iverksettes i liten grad kunnskap og ideer om de faktiske hendelsene. Slik har fortellingen om Scott og Amundsen blitt det Roland Barthes kaller en myte. «Så paradoksalt det enn kan virke, *skjuler*

myten ingenting: dens funksjon er å fordreie, ikke å la noe forsvinne» (Barthes, 1991, s. 177).

Funnene våre har vist at når avstanden mellom fortellingen og de faktiske hendelsene den refererer til, øker, blir fortellingen mindre nyansert. Samtidig opphører diskusjonene i pressen om hvordan hendelsene skal fortelles og fortolkes, og man er mindre opptatt av andre lands perspektiver. Fortellingen konsolideres; siden den blir presentert som mer entydig og udiskutabel, får den paradoksalt nok økt troverdighet.

Cohn peker på en klar forskjell mellom fiksjon (non-referential narratives) og ikke-fiksjon (referential narratives): «[R]eferential narratives are verifiable and incomplete, whereas non-referential narratives are unverifiable and complete» (1999, s. 16). Når vi leser en historisk fortelling, kan vi både kontrollere om det som står der, er sant, og vi kan utbygge og nyansere den, skriver hun. I mange tilfeller vil imidlertid en fortelling på et eller annet tidspunkt få et løsere forhold til det referensielle nivået. Interne forhold i fortellingen og fortellingens forhold til den aktuelle konteksten vil få større betydning enn forholdet til det referensielle nivået.

NORGE I ANTARKTIS

Hvorfor spiller det noen rolle hva vi skriver om to hundreårgamle ekspedisjoner? Og hva har dette med utenrikspolitiske interesser og moderne nasjonsbygging å gjøre?

Da Jens Stoltenberg reiste til polpunktet i 2011, var det hans andre reise til Antarktis. I tillegg har til sammen fem ministre og to kongelige besøkt kontinentet siden 2004. Målene med Stoltenbergs reise var å markere hundreårsdagen for Amundsens reise, men han ville selvfølgelig også markere at Norge fortsatt har en viktig posisjon i Antarktis, slik han uttrykte det både på reisen og i nyttårstalen sin samme år. I 2015 la regjeringen fram den første stortingsmeldingen om Antarktis siden 1939. Her slås det fast at et av de overordnede målene med norsk antarktispolitikk har vært og er at «Norge skal vere ein tydeleg og atkjenneleg aktør, innanriks så vel som på dei ulike utanrikspolitiske arenaene» (Utenriksdepartementet, 2015, s. 8).

Antarktis har også en økonomisk betydning. Både polarturisme og krillfiske er inntektsgivende næringer, selv om det ikke når hvalfangst- eller oljedimensjoner. Norge er det landet i verden som fisker mest krill i Antarktis (Utenriksdepartementet, 2015), og på det meste har 20 prosent av cruiseturismen gått gjennom norske operatører (Rognhaug, 2014).

Men Norge har også politiske interesser i Antarktis. Norge gjør krav på et landområde i Antarktis, Dronning Maud Land, som utgjør om lag en sjettedel av kontinentet. Mens det norske suverenitetskravet tradisjonelt har hatt en uklar grense i sør, åpnes det i en stortingsmelding som ble lagt fram i juni 2015, for

at det norske suverenitetskravet strekker seg helt fram til polpunktet (Utenriksdepartementet, 2015, s. 17). Til sammen sju land hevder sin rett til landområder i Antarktis. Slike krav innebærer et ønske om å gjøre deler av Antarktis til sitt eget nasjonale territorium, men ingen andre land har anerkjent kravene til noen av disse sju. Joyner (1998) problematiserer kravenes legitimitet og hevder at området snarere må betraktes som en global allmenning, på samme måte som verdenshavene og atmosfæren. Suverenitetskravene er satt til side av Antarktistraktaten, men de gir likevel kravlandene politiske fordeler, blant annet økt mulighet til innflytelse (Haward, 2013, s. 19; Joyner, 1998). Det pågår stadig en kniving om hvilke land som skal ha medbestemmelse i Antarktis, og økonomisk sterke nasjoner som India, Sør-Korea og Kina har vist økt interesse og trappet opp virksomheten sin kraftig de siste årene (Brady, 2013, s. 1). Denne økte aktiviteten og interessen for Antarktis trekkes fram som en viktig bakgrunn for at regjeringen la fram den nevnte stortingsmeldingen (Utenriksdepartementet, 2015, s. 1).

Med bakgrunn i det dagsaktuelt strategiske blir det interessant og viktig hva slags forestillinger nordmenn har om Antarktis, områdets historie og andre lands forhold til det. Er området bare «vakker og vill natur», slik Stoltenberg uttrykte det? «Erobret» Norge Antarktis for hundre år siden, slik blant andre Aftenposten skrev 14. desember 2011? Selv om artiklene vi har undersøkt, ikke inneholder skildringer av naturen i Antarktis og har nesten ingen geografiske opplysninger og begrenset med stedsangivelser, tegner de et bilde av et landskap. Fraværet av opplysninger og skildringer er også viktig. Ifølge geografen Denis E. Cosgrove (1998) er ikke et landskap ren natur, men en visuell forestilling om naturen.

Cosgrove ser landskapet som «a way of seeing the world» (1998, s. 13). Der hendelser arrangeres i en fortelling, arrangeres altså et stykke natur i en forestilling om et landskap. At så få fakta og detaljer er med, og at stedet likevel er helt sentralt i tekstene og i historien (det kunne ikke skjedd et annet sted), skaper en forestilling om landskapet: Det er goldt, øde og «klodens mest ugjestmilde sted» (Aftenposten, 14.12.2011), men preget av norsk tilstedeværelse og historie. Her har nordmenn vunnet det viktigste kappløpet og den største aktøren har lidd et katastrofalt nederlag. Våre funn har vist at pressens fortelling om Scott og Amundsen og om landskapet der den utspilte seg, samsvarer med historiene som statsministeren og Statsministerens kontor har formidlet gjennom bilder, taler og twittermeldinger. Dette gjelder ikke bare *fotografiet* av Jens Stoltenberg foran minnesmerket på Sørpolen. Fortellingene og forestillingene som ligger i bildet, ble videreformidlet både før og etter statsministerens markering.

En annen fortelling om Scott ville gitt et annet bilde av landskapet. Hvis Scotts doble mål hadde kommet tydeligere fram, ville historien om ham handlet om en som *både* vant og tapte. Med en Scott som ønsket å undersøke, kartlegge og legge til rette for forskning i Antarktis, ser plutselig landskapet noe annerledes ut. Norge er ikke lenger størst. Landskapet er ikke bare ugjestmildt, men en

ressurs. Det er interessant på andre måter enn som en arena, og det er preget av langt flere spor enn de norske.

KONKLUSJONER

Våre funn viser at deknningen av Scott i norske medier har blitt mer enhetlig og mindre nyansert i løpet av de siste hundre årene. I 1910–13 framsto Scott som en sammensatt skikkelse. Gjennom framstillingene av ham kommer ulike motiver og sider ved ham fram, blant annet er det tydelig at han har flere ambisjoner med ekspedisjonen til Sørpolen. I noen av disse tekstene framstår Scott som flat, men i de fleste av dem, og i framstillingen i sin helhet, er han en rund karakter. I denne perioden var det heller ikke ett enhetlig syn på den norske polarsatsingen. Avisenes dekning varierte mellom mye og nesten ingenting, framstillingene var forskjellige, og det ble til og med diskutert hva slags perspektiv man skulle innta. Også før det var kjent at Amundsen hadde tenkt seg sørover, var avisene opptatt av Scott. De trengte ikke Amundsen som hovedperson for å skrive om ham. Scott var hovedtema i flere av tekstene fra Scotts samtid, og da blir det selvfølgelig mer rom for å se ham fra ulike sider.

I materialet fra 2011 og 2012 framstilles Scott med få unntak som en bifigur i en historie om Amundsen. De fleste artiklene handlet om Amundsen eller jubileumsfeiringen og inneholdt en kort oppsummering av kappløpet mot Sørpolen, men med Amundsen som hovedperson. Det interessante er at Scott ikke har forsvunnet helt. Fra å ha en av hovedrollene er han detronisert til en bifigur, men han er ikke skrevet ut av fortellingen.

Én årsak til at avisene fortsatt vier Scott oppmerksomhet, er nok at noe annet rett og slett ville blitt sett på som historieforfalskning. Cohn peker på en åpenbar forskjell mellom fiksjonsfortellinger og ikke-fiksjonsfortellinger: I ikke-fiksjonen må historien forholde seg til den virkelige verden (Cohn, 1999, s. 110–123). Abbott mener dette kan være årsaken til at lesere gjerne godtar en mindre formfullendt fortelling hvis den utgir seg for å være sann (Abbott, 2008, s. 146). Men ifølge Cohn må også diskursen i en ikke-fiksjonsfortelling forholde seg til den virkelige verden. Vi mener konsekvensen av dette kan være at bemerkelsesverdige eller dramatiske hendelser i randsonen av fortellingen blir tatt med, ikke fordi de har betydning for fortellingen, men fordi det vil bli oppfattet som ufint eller løgnaktig å unnlate å nevne dem. I en fortelling som bygger på virkelige hendelser, vil det altså være meningsbærende elementer som verken er kjerne- eller katalysatorfunksjoner, men som er med fordi de refererer til noe virkelig. De er med som et resultat av at slike fortellinger også er knyttet til et referensielt nivå (Cohn, 1999). Slik kan man argumentere for at Scotts ekspedisjon nevnes fordi det ville vært respektløst å feire en ekspedisjon uten å nevne det tragiske utfallet av en annen og samtidig ekspedisjon. Samtidig synes rollefiguren Scott å være så seiglivet at dette i høyden kan være noe av forklaringen på at han så ofte dukker opp i bakgrunnen.

En annen årsak til at Scott har fått en viktig rolle i fortellingen om Amundsen, kan være at den oppleves som «bedre» når kappløp-plottet iverksettes. Kappløpet, eller tvekampen, er ingrediens i en rekke populærkulturelle fortellinger, og kan også være nyhetskriterium i massemediene. Når Scott er med, styrkes altså fortellingens egenskaper som fortelling: Amundsen får en motstander som har makta på sin side, men han seirer over motstanderen. Slik kan man argumentere for at Scott gir fortellingen koherens.

En tredje årsak til at Scott er med, er knyttet til den ideologiske konteksten. Scott tilfører fortellingen om Amundsen en bestemt mening; den viser nordmenns suverenitet i Antarktis. Når Scott blir tegnet som en flat karakter med kun én egenskap – å bli slått av Amundsen –, er han spesielt godt egnet til å vise nordmenns overlegenhet. Hadde han og hans menn fortsatt å være kjent som «videnskabens martyrer», slik Aftenposten spådde i 1913, ville dagens fortelling om Scott og Amundsen mistet noe av sin ideologiske effekt.

Framstillingen av Scott renser Antarktis, om ikke for historie, så for legitime krav fra andre nasjoner. Norske myndigheter ønsker å beholde den makten de har, eventuelt å styrke den eller utnytte sin posisjon. Til forskjell fra andre deler av Norge er Antarktis et område der grenser og krav er uavklarte og sovende. Dette gir større grunn til å markere tilstedeværelse og understreke den norske posisjonen. Antarktis er et område der Norge kan markere seg som en (stor)makt. Gjennom Amundsen vant Norge Antarktis, i det nordmenn liker å forstå som ærlig kappestrid. Medienes fortellinger bidrar til dette nasjonsbyggingssprosjektet i dag, som i nasjonalismens storhetstid ved starten av forrige århundre (Anderson, 1991).

Samtidig viser den historiske gjennomgangen at vi ikke trenger å grave særlig dypt for å finne gjenklang for en mer ambivalent framstilling av så vel personen Scott som 'kappløpet' mellom ham og Amundsen. En mer mangetydig framstilling av Scott vil selvsagt ødelegge for de rene kategoriene som norske medier (i hovedsak) opererer med i dag, men vil også kunne åpne for en mer nyansert og maktkritisk journalistisk granskning av både Norges og andre interessenters rolle på et viktig kontinent.

LITTERATUR

- Anderson, B. (1991). *Imagined communities: reflections on the origin and spread of nationalism*. London: Verso.
- Amundsen, R. (2003). *Sydpolen: den norske sydpolsferd med Fram 1910–1912*. Oslo: Kage.
- Abbott, H. P. (2008). *The Cambridge Introduction to Narrative*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Barczewski, S. L. (2007). *Antarctic Destinies: Scott, Shackleton and the Changing Face of Heroism*. London: Hambledon Continuum.
- Barthes, R. (1977). *Image, Music, Text*. London: Fontana Press.
- Barthes, R. (1991) *Mytologier* Oslo: Gyldendal.

- Brady, A. (2013). Introduction: conflict or cooperation? The emerging politics of Antarctica. I A. Brady (Red.), *The emerging politics of Antarctica*. (s. 1–11). London and New York: Routledge.
- Chatman S. (1978): *Story and Discourse. Narrative Structure in Fiction and Film*. Ithaca og London: Cornell University Press.
- Cohn, D. (1999). *The Distinction of Fiction*. Baltimore og London: The Johns Hopkins University Press.
- Cosgrove, D. (1998). *Social Formation and Symbolic Landscape*. Madison: The University of Wisconsin Press.
- Crane, D. (2007). *Scott of the Antarctic: a Life of Courage and Tragedy*. New York: Vintage.
- Fiennes, R. (2004). *Race to the Pole: Tragedy, Heroism, and Scott's Antarctic Quest*. New York: Hyperion.
- Forster, E. M. (1976). *Aspects of the Novel*. London: Penguin.
- Goksøyr, M. (2004). Kappløp i gamle spor. I E. Driverenes og H. D. Jølle (Red.): *Norsk polarhistorie 1: ekspedisjonene* (s. 295–342). Oslo: Gyldendal.
- Gran, T. (1961). *Kampen om Sydpolen*. Oslo: Ernst G. Mortensen.
- Gran, T. (1924). *En helt: kaptein Scotts siste færd*. Kristiania: Gyldendal.
- Hansen, P. K. (2000). *Karakterens rolle: aspekter af en litterær karakterologi*. København: Medusa.
- Haward, M. (2012). The Antarctic Treaty system: Challenges, coordination, and congruity. I A. Brady (Red.) *The emerging politics of Antarctica* (s. 13–28). London og New York: Routledge.
- Hooper, M. (2011). *The longest winter: Scott's other heroes*. London: John Murray.
- Huntford, R. (1999). *The Last Place on earth: Scott and Amundsen's race to the South Pole*. New York: Modern Library.
- Jones, M. (2003). *The Last Great Quest: captain Scott's Antarctic Sacrifice*. New York: Oxford University press.
- Joyner, C. C. (1998). *Governing the Frozen Commons: the Antarctic Regime and Environmental Protection*. Columbia: University of South Carolina Press.
- Larson, E. (2011). *An Empire of Ice: Scott, Shackleton, and the Heroic Age of Antarctic Science*. New Haven: Yale University Press.
- Prince, G. (1982). *Narratology: the Form and Functioning of Narrative*. Berlin: Mouton.
- Rognhaug, M. H. (Red.) (2014). *Norge i Antarktis*. Tromsø: Norsk Polarinstitutt, Framsenteret.
- Simonsen, A.H. (2013). *Tryggve Gran: is, luft og krig*, Oslo: Cappelen Damm.
- Solomon, S. (2001). *The Coldest March: Scott's Fatal Antarctic Expedition*. New Haven og London: Yale University Press.
- Utenriksdepartementet (2015). *Norske interesser og politikk i Antarktis*. (St.meld. nr. 32 2014–2015). URL: <https://www.regjeringen.no/contentassets/cef2a67e958849689aa7e89341159f29/nn-no/pdfs/stm201420150032000dddpdfs.pdf> [Lesedato: 5.10.2015].
- White, H. (2003). *Historie og fortelling. Utvalgte essay*. Oslo: Pax.
- Ytreberg, E. (2014). The 1911 South Pole Conquest as Historical Media Event and Media Ensemble. *Media History*, 40, 167–181. DOI: <http://dx.doi.org/10.1080/13688804.2014.898899>